
Paralelní svět

1. díl: Hamlet, Bécaud, Sex Pistols

Text z poznámek pro připravované knihy „Pražské tančírny“ a „Od New Clubu po Žumpu“. Stoletím tanečních domů, sálů, dupáren, zkušeben, sklepů i kultovních hospod. Procházka místy, kde slunce nezapadá, protože do nich nikdy nevstoupilo. Byla vždy odrazem odvrácené realistické tváře společnosti. Vzpomínky a povídání o tanci, hudbě i politice jako fenoménech doby a společnosti.

TEXT: VLADIMÍR MERTLÍK

Máloco souvisí tak úzce s demografickým i společensko-politickým vývojem jako hudba, které dáváme jména „taneční“, „zábavná“, „populární“. Ať byl jejím symbolem valčík, swing, rock'n'roll, big beat či house, vždy byla (a je) gestem nové generace, jež se potřebuje – děj se co děj – v určitých intervalech vymezit vůči stávající hudební scéně, kterou považuje za zasmrádlou, byť by byla v začátcích stejně agresivní a provokativní jako ta, která ji nyní posílá na smetiště. Čas ale někdy prokáže, že její základy byly dost pevné, aby zůstaly součástí hudebního světa a kolorovaly dobu svého zrodu i naše vzpomínky. Při návratech k dějinným i intimním událostem nás obvykle provází i vzpomínky na písně, autory, interprety a místa, kde zněly, neboť vzpomínky jsou fotografie emocí. Od 50. let 20. století nedošlo v populární hudbě (nezaměňovat s „popíkem“!) ke zvratu, jakým byl nástup rock'n'rollu. Vše, co přišlo po něm, byly jen variace. Platí, že nic na světě se nemění, jen kostýmy a kulisy! I zítřejší budoucnost bude pozítří včerejší minulostí! Na koncertech šansoniéra Gilberta Bécauda demolovalo koncem 50. let publikum sály stejně jako o mnoho let později při Sex Pistols. Každá doba má svou avantgardu, každá doba má své pankáče. Chceme-li v našem cyklu vzpomenout na českou hudební scénu let poválečných, musíme začít exkurzí po kultovních místech před velkým třeskem – před big beatem! Tyto sály zrození jsou hodny našeho vyprávění už proto, že v mnohých z nich se stále ještě hraje a tančí. Mají-li autoři a interprety šarm, pak tančírny, dupárny, kluby, sklepy a hospody mají svůj genius loci.

ÚTĚK ZE SALONU

V pondělí 1. ledna 1900 se narodil dnešek a do něj se vřítily lokomotivy, letadla a automobily. Stále to však nebyl onen začátek konce či konec začátku. Chyběla rána z minulosti tomu mizejícímu, nasládle romantickému nudnému světu s vůní levandule a růžového oleje, znějícímu čtverylkou či mazurkou. Měla přijít větší síla než pára, elektřina a benzin, které měnily svět, v němž vrcholem pohoršení byl valčík! Tou ranou byla zábava, která se na konci roku 1902 vřítla do salonů houslových mistrů. Společenskou událostí je smrt kankánu a symbolem zábavy tanec cakewalk, import z Ameriky. Jako by v Louvru obživla socha Terpsichoré, Múzy tance. Má černou pleť, tančí cakewalk v neslychaném negerském rytmu! Od počátku 20. století se Praha kaváren, vináren a barů snaží patřit k evropským metropolím. Když slavný pražský entertainer Josef Trum tříská do kláves při legendárním Alexander-Two-Step, jsou pražské tančírny zrcadlem dobové hudby, tance a společnosti, ať jde o Montmartre, jeho konkurenci Alhambru, Konvikt, změněný z kláštera na plesový sál, či tančírnu Apollo. Denně otevírá vyprodaná Pištěkova Aréna a daleko za hradby města láká Kravín i další legendární místa Prahy.

FLÁM PRAŽSKÉ MODERNY

V roce 1903 už tančí cakewalk všichni. Není to hudba, je to životní styl! Když v roce 1905 vydává Rudolf Friml tiskem Indian Song, partitura nezapře afroamerický vliv. Vojenská kapela c. a k. 51. pluku v haličském Lvově hraje a natáčí (!)

V roce 1903 už
tančí cakewalk
všichni. Není
to hudba, je to
životní styl!

Taneční novinky, považované za téměř za ordinární, předváděl legendární číšník Franz Jiráček, přezdíváný Hamlet, s fascinující Emmou Czadskou, zvanou Emča Revoluční. Foto: archiv Vladimíra Mertlíka

Orchestr Karla Vlacha v době účinkování v klubu Alhambra na Václavském náměstí. Kapelníka obklopují Sestry Allanovy, třetí zleva v 1. řadě zpěvák Arnošt Kavka. Foto: Wikipedie

roku 1910 divokou jazzovou skladbu Černošský piknik. Salonní orchestry objevují saxofon, dívky vyrážejí tančit samy bez garde a provokace i recese jsou generační manifest!

Dne 16. srpna 1911 otevřel v domě U Tří divých mužů kabaretiér a šansoniér Josef Waltner podnik Montmartre, který se stane centrem pražské moderny, kde se v nočním lokále dějí věci, nad nimiž mnozí krouží hlavou. Na parketu jsou k vidění figury excentrických nových tanců – shimmy, cakewalku či medvědího tance. Taneční novinky předvádí legendární číšník Franz Jiráček, zvaný Hamlet, spolu s fascinující partnerkou, zvanou Emča Revoluce. Strhující jsou i výkony dramatika, režiséra, herce a scenáristy Emila Artura Longena, když se s manželkou Xenou – populární herečkou – oddávají apačským tancům. Nelze zapomenout na Josefa Waltnera a jeho medvědí tanec či wackeltanz nebo na Egona Ervína Kische s jeho sedmi přítelkyněmi z Hippodromu. Po tryskovém sprintu prstů ukončí klavírista hru úderem pěstí do kláves. Zahalena do doutníkového a cigaretového kouře padá Emča Revoluce – idol štamgastů – do Hamletovy náruče a kopem nekonečně dlouhých nohou nad jeho hlavu nabídne přítomným pánům na vteřinu pohled do říše snů. Stojíce na židlích a stolech, vybuchují v nekonečné ovace, buší do stolů,

řvou, hýkají a dožadují se za gabe! Marně! Lokál tichne, parket i pódium osiří a opozdilci se trousí ven, mžourajíce slepí do ranního rozbřesku. Někteří míří ke Konviktu, do Alhambry či

Dobová pohlednice z tančírny Apollo v Praze II., ztracené v čase, po níž autor zatím pátrá. V podezření je oblast dnešního Fügnerova náměstí. Foto: archiv Vladimíra Mertlíka

Apolla, vždyť noc je ještě tak mladá! Letí nejen wackeltanz, ale také medvědí tanec, onestep, twostep a tango. Otevírá konkurence, která Montmartre sebere část hostů – Alhambra. Druhou, daleko horší konkurencí je jiná – tragická – fraška. Má premiéru 28. června 1914 a bude se hrát čtyři roky pod názvem Velká válka.

JAZZOVÝ VĚK

Nic ale netrvá věčně. Ani válka. Skvělí bílí a černí mládenci ve slušivých uniformách osvobodili v roce 1918 Evropu i její životy a duše. Život se zdá být jako hudba, kterou přivezli – divoký, veselý, no problem. Začal jazzový věk a každý je Velký Gatsby. Posadme se v Národní kavárně na bývalé Ferdinandově třídě a čekejme na členy Devětsílu. Tancechtiví se mohou přidat v Zrcadlové síni k žákům Landovy taneční školy a užívat si prosperitu i okouzlení dobou. Úspěch je bez hranic a klepání bídy na dveře barů či kaváren není slyšet, když na pódíích vřeští saxofony. Nic nakonec netrvá věčně – ani hospodářská krize. Vrací se prosperita a stín kapelníka s knírkem, který má rád vojenské pochody, do světa swingu a jazzu nedopadá. Zářící světla a neony Umělecké besedy, Cizineckého klubu, YMCA, Centralu, Olympie, Lloydů a dalších.

LILI MARLEEN A BEER BARREL POLKA

Virbl jazzových bicích nahradil pochodový rytmus plechových bubínků a pštal z Berlína. Jazz, zalezlý ve sklepicích, žije pod jinými jmény dál. Tančí se na hraně života a smrti a střelbu slepých z koltů jazzových bubeníků, doplněk každého jazzbandu

na začátku století, nahradila ostrá střelba kulometů. Nad plačtivou Lily Marleen přece jen nakonec zvítězí jazz synkopy slavné polky z Modřan. Přichází zpoza oceánu, jako nylonky, chewing gum a čokoláda. Bůh ví, jak se tam dostala, ale bary a tančírnami zní jako Beer Barrel Polka a spolu s ní vládne parketu swing. Teď to rozbálíme, opony kabaretů i kaváren Central, Fénix, Lucerna, Terasy Barrandov, Lucerna Bar, Belveder a Cariocca letí vzhůru!

ZÍTRA SE BUDE TANČIT VŠUDE

Ale jen do plesové sezóny 1948! Pak jiná – železná – opona rozdělí svět na dvě různá pódia. Tančírny se hrouží do tmy a mění se na sklady Řempa či agitační střediska. Tančí se jen na mírových veselících, v předepsaných

Kdysi saxofon, dnes elektrická kytara je zbraní hromadného ničení starých pořádků.

krojích i krokových variacích, protože „zítra se bude tančit všude“. Bez ohledu na to ale svět zábavy žije v skrytu dál, na jiné planetě. Jazz, saxofon, scat, shimmy, charleston, jive. Jedni ta slova milují, druzí nenávidí. Je to soubor tahacích harmonik upocených brigádníků s leskem saxofonů swingujících rebelů. Malí kluci se na parapetu kaváren Vltava a SIA sázejí, kdo první zahlédne pod sukněmi slečen, házených přes hlavu při zběsilých figurách, bělostně zářící kalhotky. V další sérii má part sekce obušků. Začíná brutální

Každý generační cyklus přinášel nový excentrický tanec a variace s cílem vymezit se proti společenskému standardu. Vnější projevem byla vždy ještě silnější sexualita. Ilustrační foto

zatýkání a procesy za rozvracení státu tancem. Jako za nacismu! Košile hnědá, spodky rudé! Ani hraniční plot ale ten přívál nezastaví. Propašované nahrávky světových šlágrů znějí i z rentgenových snímků zlomenin a plicních bronchitid, amatérsky vyrytých. Zvolna se otevírají nedělní čajové dýchánky a kavárny v sobotu večer zahajují jízdu jazzových big bandů. Sťeplecký ostrov, Valdek, Expo 58, Vltava, SIA, Zimní stadion, Radiopalác, Mánes – Swing is King. Odkudsi zdálky je ale v přestávkách mezi tanečními sériemi a tirádami žesť slyšet nový, neznámý zvuk. Zvuk elektrické kytary...

ROCK'N'ROLL JAKO ŽIVOT

Kdysi saxofon, dnes elektrická kytara je zbraní hromadného ničení starých pořádků. Kluci, kteří zatím vyrostli, se u stolů v Redutě, Kotvě, Mánesu, Olympicu a Sluníčku sázejí, kdo první zahlédne kalhotky dívek, létajících přes hlavy potápek při zběsilých figurách rock'n'rollu. Zas to ale netrvá dlouho. Zběsilejší než figury rock'n'rollu se ukáže být opět zatýkání a nové procesy za rozvracení státu tancem. Svět se znovu dělí na staré a mladé, na zbabělce a hrdiny, na slušné a svině. Není divu, když dělení je život a svět se dělí od první buňky.

TRSAJÍCÍ MÁNIČKY

Po sexy tancích, jakými bylo holandsko a twist, přichází bigbít, jenž

mění společnost i způsob tance. Ten přestává být párovou disciplínou, je bezdotykový jak koupelňová baterie a na parketě se klátí i celé jednopohlavní skupiny. Ztrácí svou sexualitu a spíš připomíná bojové tance. Vtip „Promiňte, slečno, já netančím! Znáš řadu rychlejších způsobů, jak se dostat do postele!“ už není vtipem. Nejdůležitější je šlapák a „Gumo, vosol basu!“. Tanec není podmínkou a prostory, v nichž bigbít zní, nabývají na významu a jsou především místem demonstrace životních postojů. Platí to na Strahově, v New Clubu, u Jaurisů, u Zpěváků, v Barikádovně, v Metru, Vagoně, Olympicu, libeňské Čechii, stejně jako v tisících bezejmenných venkovských hospod. Sex, drogy a rock'n'roll – přátelství na věčné časy! zní parafráze bolševického hesla z marshallů na pódiu. Do not pass!
(příští díl: Sex, drogy a rock'n'roll = přátelství na věčné časy!) ☒

Vážení kolegové,
v rámci realizace v textu zmíněných knih přivítám zaslání vašich vzpomínek na kluby, tančírny, kavárny atp., v nichž jste hráli, včetně případných poznámek či historek, na mail: komunikace@osa.cz, předmět: Historie klubů – Autor in

Děkuji za vaši pomoc,
Vladimír Mertlík